

сучасних умовах. Кожен публічний виступ обговорювався, проходив експертну оцінку за визначеними й узгодженими з групою критеріями.

Під час тренінгів активно використовувалися ділові ігри, наприклад, «Батьківські збори», «Як уникнути конфлікту», «Змоделюймо ситуацію». Ділова гра допомагає реалізувати себе в різних ролях, запропонувати різноманітні сюжетні варіанти і варіанти вирішення різних педагогічних ситуацій, а значить розвиває критичне мислення, логіку професійного мовлення, педагогічну майстерність. У процесі тренінгів акцентувалася увага на окремих видах мовленнєвої діяльності: невербального спілкування, тематичного говоріння, педагогічного читання, продуктивного аудіювання, творчого занотовування, академічного письма. Такі вправи орієнтовані виключно на напрацювання власного авторського комунікативного стилю, що передбачає використання специфічної лексики, своєрідне синтаксичне конструювання, створення тексту, оригінальність виконання художніх творів, досвід режисури та технік акторської майстерності.

Отже, риторичні тренінги сьогодні можемо визначити не лише як продуктивну форму практичного заняття, а і як один із ефективних інструментів розвитку комунікативної компетентності майбутнього вчителя.

Список використаних джерел

1. Ткаченко Л. П. Риторика в системі професійного навчання: історія становлення навчальної дисципліни : монографія. Харків : Видавець Рожко С. Г. 2016. 428 с.

МУЗИЧНО-РИТМІЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ МУЗИЧНО-ВИКОНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тюльпа Олександр Іванович,
старший учитель музичного мистецтва
ЗОШ I-III ступенів № 6 м. Глухів

Ключові слова: музично-ритмічне виховання, музично-виконавча діяльність, учні початкової школи.

Розвиток музичних здібностей – одне з важливих завдань музичного виховання та розвитку учнів початкової школи. Вирішальним у музичній педагогіці є питання музичних здібностей: чи є вони вродженими якостями людини чи розвиваються внаслідок навчання та виховання.

У вітчизняній музичній науці чимало зроблено для з'ясування умов становлення музично розвиненої особистості: різнобічного формування та розвитку необхідних здібностей, оволодіння найважливішими компонентами виконавчої майстерності та музичної культури. Не залишилася поза увагою і ритмічна сторона музики. На стику з іншими науками проводилися дослідження природи та сутності музичного ритму, специфіки ритмічних структур української народної музики, особливостей ритму у творах композиторів [1]. Є роботи, у яких доводиться можливість виховання музично-ритмічної здібності за умови цілеспрямованого навчання, заснованого на використанні спеціальних ритмічних зразків [3].

Водночас потребує подальшого вивчення одна з найбільш суттєвих музично-педагогічних проблем – шляхи, засоби та методи розуміння ритмічного початку (різноманітних ритмічних факторів у виконанні та сприйнятті музики).

Визначаючи головним показником музичності емоційну чуйність на музику, а основою музичних здібностей здатність до сприйняття та відтворення звуковисотного та ритмічного руху (музичний слух та почуття ритму), маємо можливість і необхідність формування здатності активно (рухово) переживати музику, відчувати

емоційну виразність музичного ритму і точно відтворювати його. Музично-ритмічне почуття охоплює як окремі складники: ритмічний малюнок (своєрідна матерія ритму), метр (система ритмічної організації), так і темп (якісні і кількісні характеристики швидкості протікання ритмічного процесу).

Загально визнано, що музично-ритмічна здатність менш піддатлива розвитку. Незважаючи на ці погляди, можна і потрібно розглядати музично-ритмічну здатність як розвивальну. Музично-ритмічне почуття – здатність активно (рухово) переживати музику, відчувати емоційну виразність музичного ритму і відтворювати його. Отже, «музично-ритмічне почуття» доцільно розглядати як музично-ритмічну здатність, що складається з трьох основних компонентів:

- темп – здатність до сприйняття та відтворення темпу проходження опорних звуків;
- метр – здатність до сприйняття та відтворення акцентованих та неакцентованих звуків;
- ритмічний малюнок – здатність до сприйняття та відтворення відношення тривалості звуків, пауз.

Почуття ритму має на увазі сприйняття рівномірної пульсації метричних часток у музиці (у процесі руху під музику, ігри на найпростіших музичних інструментах); розрізнення сильних і слабких часток у музиці під час слухання та виконання маршових та танцювальних п'єс (у русі, грі на найпростіших музичних інструментах); сприйняття співвідношення різних тривалостей у змісті нескладних добре знайомих дитячих пісень; засвоєння ритмічних фігур, побудованих на чергуванні двох різних ритмічних одиниць, при цьому музичний матеріал має бути нескладним і добре знайомий дітям; подальше усвідомлення тривалостей та пауз, формування уявлень про їх запис; усвідомлення виразної та образотворчої сутності ритму; розвиток внутрішнього ритмічного слуху (запам'ятовування різних ритмічних малюнків, фігур); формування поняття про ритм як один із засобів музичної виразності; визначення виразної сутності ритму на матеріалі знайомих творів.

Почуття ритму формується в музично-ритмічних рухах, відповідних характеру емоційної драматургії твору. Злагоженість ритму рухів та музики також одна з умов, необхідних для розвитку цієї здібності. Заняття ритмікою дозволяють відчути та висловити у рухах різні настрої у музичному творі, покращувати почуття ритму за допомогою координації рухів та музики.

Ритм – необхідна частина музичної виразності твору, тому саме усвідомлення його значення (із застосуванням образних порівнянь, музично-дидактичних ігор) часто має найбільший ефект, що розвиває. Дослідженнями науковців доведено, що ритмічне переживання музики супроводжується руховими реакціями (рухами частинами тіла). Іншими словами, музично-ритмічне переживання людини так чи інакше виражатиметься м'язовим почуттям. Отже, заняття ритмікою чудово розвиває творчу, креативну уяву дітей. Вони втілюють образи різних персонажів, рухаються під музику; виконання творчих завдань у реальних умовах стимулює до розкриття ідейного задуму у вигляді пошуку виразних рухів. На основі джерел рухів виділяють такі види ритміки: музично-ритмічні вправи, танці, руханки, музичні ігри. Ми погоджуємося із думкою М. Назаренко, яка стверджує, що за допомогою музично-ритмічних рухів у дітей формуються чотири групи виконавських навичок:

- відображення в русі метричної пульсації музики;
- дотримання фразування;
- відображення ритмічного рисунка;
- «вільне диригування» та «пластичне інтонування» [2, с. 219].

Музична гра як різновид музично-виконавчої діяльності – важливий метод музичного розвитку. Музичні ігри поділяються на ігри під інструментальну музику (сюжетні та несюжетні) та ігри під спів (хороводи та інсценування). В іграх зі співом композиція рухів залежить від змістового задуму, характеру, образів, тексту музичного твору. Не менш цікаві для дітей ігри та танці з використанням різних атрибутів (прапорці, стрічки тощо).

Рух під музику як вид музичної діяльності складається із двох компонентів: музично-ритмічні навички (уміння передавати рухами засоби музичної виразності: ритм, темп, динаміку, форму, характер музичного твору); навички виразних рухів (основних, гімнастичних (з предметами та без них), сюжетно-образних, танцювальних).

Ці компоненти перебувають у тісному зв'язку. Опанування цими компонентами учнями здійснюється за допомогою музичних ігор та вправ. Значущість музичних ігор у діяльності учня у тому, що:

- збагачують емоційний світ учнів та розвивають музичні здібності;
- розвивають пізнавальні здібності;
- виховують активність, дисциплінованість, почуття колективізму;
- сприяють фізичному вдосконаленню організму.

В основі музично-ритмічного виховання лежить розвиток сприйняття дитиною музичних образів, вміння відобразити їх у русі. Музика викликає рухові реакції та поглиблює їх, не просто супроводжує рухи, а визначає їхню сутність. Завдання вчителя полягає у формуванні й розвитку в учнів уміння швидко і з точністю виконувати музичні рухи, і, водночас, уміння призупинити руховий процес, тобто розвиток активного гальмування. Музика не просто супроводжується абстрактними рухами, а й визначає сутність цих рухів, тобто рухи не повинні бути лише рухами під акомпанемент або на тлі музики, вони повинні відповідати характеру музики; засобом музичної виразності; змісту й формі музичного твору.

Отже, музично-ритмічний розвиток учнів початкової школи, що передбачає активні форми, методи та засоби навчання, сприяє активізації процесу формування їх художньо-творчих здібностей, навчальної мотивації. Результати проведеного теоретичного та емпіричного аналізу дозволяють зробити такі висновки: ефективність розвитку музично-ритмічної здібності залежить від рівня узгодженості у взаємодії всіх компонентів музично-ритмічної здатності у часі; синхронізація формування психомоторних, когнітивно-рефлексивних, емоційно-вольових здібностей учнів сприяє швидшому розвитку музично-ритмічних здібностей; музично-ритмічний розвиток учнів початкової школи ефективно здійснюється у процесі музично-виконавчій діяльності.

Список використаних джерел

1. Козаренко О. В. Українська національна музична мова: генеза та сучасні тенденції розвитку : автореф. дис. ... доктора мистецтвознавства. Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2001. 23 с.
2. Назаренко М. Музично-ритмічне виховання молодших школярів на уроках музичного мистецтва. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Вип. 101. С. 216-223.
3. Полякова А. С. Сучасні тенденції розвитку системи музично-ритмічного виховання молодших школярів. *Педагогічний дискурс*. Хмельницький, 2017. Вип. 23. С. 134-138.

ПЕДАГОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ ЯК ОСНОВА СТРАТЕГІЙ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Тюльпа Тетяна Миколаївна,

доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології початкової освіти, Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Ключові слова: педагогічна взаємодія, соціальне виховання, інклюзивний навчальний заклад.